

İzmir Merkez ve İlçe Halkevlerinin Spor Şubelerine Yapılan Yardımlara Dair Kayıtlar (1940-1949)

Records of Assistance to Sports Branches in İzmir's Public Houses (1940-1949)

Kaan Cem GENİŞ

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih
Anabilim Dalı, Muğla, Türkiye

Öz

Halkevlerinin kurulması Mustafa Kemal Paşa'nın siyasi ve askeri kabiliyetlerinin yanı sıra önemli bir düşünce ve fikir adamı olduğu gerçeğini de gün yüzüne çıkarmıştır. Halkevleri, Mustafa Kemal Paşa'nın eseri olarak 19 Şubat 1932 tarihinde faaliyete geçmiştir. 1951 yılına kadar faaliyetlerine devam eden Halkevleri, kendi içerisinde 9 şubeye ayrılmıştır. Dil-Tarih Edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, İçtimai Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kütüphane ve Neşriyat, Köycüler, Müze ve Sergi şubelerinden müteşekkil olan halkevlerinin önemli şubelerinden biri de spor şubesidir. Bu çalışmanın amacı da İzmir Merkez ve ilçe halkevleri örnek gösterilerek devlet desteği ile gerçekleştirilen spor şubesi faaliyetlerini gün yüzüne çıkarmaktır. Çalışmada İzmir Merkez başta olmak üzere, Bornova, Bayındır, Bergama, Ödemiş, Selçuk, Buca, Karşıyaka, Tire ve Menemen halkevlerine yapılan yardımların detaylı bir dökümü sunulacaktır. Çalışmanın temeli Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi'nden elde edilen vesikalara dayandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İzmir, İzmir Hallkevi, Cumhuriyet Halk Partisi, Halkevi Spor Şubesi

ABSTRACT

The establishment of public houses revealed the fact that Mustafa Kemal Pasha was an important man of thought and ideas, as well as his political and military abilities. Halkevleri was started as a work of Mustafa Kemal Pasha on February 19, 1932. The public houses, which continued their activities until 1951, were divided into 9 branches within themselves. One of the important branches of public houses, which consists of Language-History, Literature, Fine Arts, Representation, Sports, Legal Aid, Public Classrooms and Courses, Library and Neşriyat, Villagers, Museum and Exhibition branches, is the sports branch. The aim of this study is to reveal the activities of the sports branch carried out with state support by showing examples of İzmir Central and district public houses. Menemen Karsiyaka, İzmir Central, Bornova, Bayındır, Pergamon, Ödemiş, Selçuk, Buca, Tire and Menemen public houses will be presented with a detailed breakdown of the assistance provided in the study. The basis of the study is based on the documents obtained from the Republican Archive of the Presidency of the State Archives of the Republic of Turkey.

Keywords: İzmir, İzmir Public House, Republican People's Party, Sports Branch of Public House

Giriş

Halkevleri, 19 Şubat 1932 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın önemli sosyo-kültürel inkılablarından biri olarak faaliyetlerine başlamıştır.¹ Cumhuriyet Halk Partisi'ne bağlı olarak kurulan halkevleri, dönemin kültürel kalkınmasına ön ayak olmuş² ve Cumhuriyet devrimlerinin halka yansıtılmasında büyük rol oynamıştır. Halkevlerini, buna bağlı olarak kurulan halkodaları takip etmiş ve bu evler en ücra köylere kadar yayılarak vatandaşta karşılık bulabilmiştir.³

Halkevleri, cumhuriyetin getirmiş olduğu değerleri halk nezdinde yaygın bir biçimde uygulamak için ortaya çıkarılmış bir kurumdur. Genç cumhuriyeti topyekûn kalkındırma dava-

sının bir aracı olan bu kurumun kökeni ise Türk Ocakları'na dayanır. II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte memleket içerisinde Türklük ve Türkçülük cereyanlarının, halk arasında taraftar bulmaya başlamasıyla Türk Derneği, Genç Kalemler Hareketi ve Türk Yurdu Cemiyeti gibi teşkilatlar ortaya çıkmıştır. Halkevlerinin öncüsü olan Türk Ocakları, 1912 yılında resmi olarak faaliyetlerine başlamış ve yayımlamış olduğu nizamnamede "Türklerin ilmi, içtimai ve iktisadi seviyelerini yükseltmek, Türk dilini geliştirmek ve Türklerin harsi birliğine ve medeni kemaline çalışmak" maddesiyle amacını açıkça ortaya koymuştur.⁴ Bu amaçlar daha sonra kurulacak olan Halkevlerinin de temel düsturlarını teşkil etmiştir. 1927 yılından itibaren Türk Ocakları, CHP'nin

Geliş Tarihi/Received: 27.04.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 15.06.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Kaan Cem GENİŞ
E-posta: kcgemis@gmail.com

Atf: Geniş, K. C. (2022). İzmir Merkez ve İlçe Halkevlerinin spor şubelerine yapılan yardımlara dair kayıtlar (1940-1949). *Atatürk Dergisi*, 11(1), 24-33.

Cite this article: Geniş, K. C. (2022). Records of assistance to sports branches in İzmir's Public Houses (1940-1949). *Journal of Atatürk*, 11(1), 24-33.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

- 1 "İzmir (Halkevleri) Açıldı", Anadolu, S. 5234, (21 Şubat 1932), s. 1.
- 2 Yavuz Özdemir, Elif Aktaş, "Halkevleri (1932'den 1951'e)", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 45, Erzurum, 2011, s. 243.
- 3 Zeki Arıkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", Atatürk Yolu Dergisi, VI/23, Ankara, 1999, s. 261.
- 4 Yusuf Sarıay, "Türk Ocağı", TDV İslam Ansiklopedisi, XXXI, İstanbul, 2012, s. 545-546.

izlemiş olduğu politika ile bütünleşmiş ve partinin finanse ettiği bir kurum haline gelmiştir. O dönemde parti-devlet ayrımı kavramı henüz yerleşmediği için Türk Ocakları'nın takip ettiği hareket tarzı bir nevi devletin izlemiş olduğu politika ile paralel ilerlemiştir.⁵

CHP, 1931 yılında gerçekleştirdiği kurultayda "Halkevleri" adıyla, devlet eliyle yeni bir teşkilatlanma içerisine gireceğini ilan etmiştir. Bu karar kapsamında 10 Nisan 1931 tarihi itibarıyla Türk Ocakları resmi olarak kapatılmış ve malları hazineye devredilmiştir. Türk Ocakları'ndan kalan mirası da halkevleri devam ettirmiştir.⁶ Halkevlerinin kuruluş amacı şu sözlerle izah edilmiştir:

"Halkevleri halkı pozitivist dünya görüşü doğrultusunda eğitmek, yeni rejimi destekleyecek yeni bir siyasi kültür oluşturmak, halkın kaynaşarak birbirini anlayan ve fikir alışverişinde bulunan insanlar haline gelmesini sağlamak, gençleri zararlı alışkanlardan uzak tutmak, sağlıklı nesiller yetiştirmek, halkı modern bir zihniyete kavuşturmak, köy ile kent arasındaki farkı ortadan kaldırmak ve hem köylerde hem de kentlerde yetişkin eğitimini gerçekleştirmek, cehaleti yok etmek, milliyetçi, laik ve halkçı fikirleri aşılacak gibi nedenlerle açılmıştır".⁷

İlk olarak 14 vilayette faaliyete geçen⁸ halkevleri devlet himayesinde çalışmalar sürdüren bir kurum olmakla beraber CHP'nin malı olarak görülür. Partinin oluşturmuş olduğu bir talimatname ile yönetilir. Partinin 1935 yılında yapmış olduğu neşriyatta halkevlerinin kısa süre içerisinde ne kadar mesafe kat ettiği görülür. Eserin girişinde bu inkilâbin diğer Atatürk inkilâpları gibi Türk ve Türkçü olduğu vurgulanmış ve Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya ve Erzurum Mebusu Nafi A. Kansu, halkevlerinin kuruluş felsefesini ortaya koymuştur.⁹ Devlet tarafından halkevlerine çeşitli imtiyazlar da sunulmuştur. Halkevleri, bazı ürünlerin temin edilmesi hususunda gümrük ve oktrova vergilerinden muaf tutulmuştur.¹⁰

Halkevleri kültürel ve sosyal kalkınmaya destek olurken neşriyat yapmayı da ihmal etmemiştir. Türkiye'de açılmış olan neredeyse tüm halkevlerinin kendine ait dergileri bulunmaktadır. Bu dergiler aracılığıyla halkevlerinin faaliyetleri vatandaşlara ulaştırılmıştır.¹¹ İzmir özelinde ele alındığı vakit, İzmir Halkevi, 19 Şubat 1932 günü açılan ilk halkevlerinden biri olarak kayıtlara geçmiştir.¹² Resmi açılışı İzmir Valisi Kazım Dirik ve CHP Vilayet İdare Reisi Hacim Mu-

hittin Çarıklı gerçekleştirmiştir.¹³ CHP'li olma şartı aranmaksızın bütün vatandaşların halkevi çatısı altında toplanması istenmiştir. İzmir'in merkezde kurulan halkevine Bahribaba ev sahipliği yapmıştır.¹⁴ CHP Vilayet İdare Heyeti tarafından Avukat Tevfik Fikret Bey, İzmir Halkevi Reisi seçilmiştir.¹⁵ Daha sonra sırasıyla Cevdet Akömer, Avni Doğan, Şehime Yunus, Dr. Hüseyin Hulki Cura, Dr. Mitat Orel, Dr. Kamuran Örs, Mustafa Rahmi Balaban, Dr. Memduh Say, Said Odyak ve Vedide Baha Pars halkevi reisliği görevini ifa etmişlerdir.¹⁶

İzmir Halkevinin resmi yayın organı "Fikirler" dergisi olmuştur. Bu dergi 1 Temmuz 1927 yılında o dönemki Türk Ocakları'nın yayın organı olarak faaliyete geçmiş ve Türk Ocakları'nın kapatılıp halkevlerinin kurulmasıyla birlikte İzmir Halkevi'nin yayın organı olarak faaliyetlerine devam etmiştir. 15 günde bir yayınlanan bu dergi yayın hayatını Haziran 1947'ye kadar sürdürmüştür.¹⁷

Fikirler dergisi, özellikle edebiyat ve felsefe üzerine yapmış olduğu yayınlarla dikkat çekmiş ve İzmir kültür hayatına önemli katkılar sunmuştur.¹⁸ Fikirler dergisinin 133. sayısında derginin amacı ile ilgili geniş bir anlatım mevcuttur. Bu anlatıma göre Fikirler dergisi Türk devrim ve kültürüne hizmet etme ülküsü edinmiş bir yayındır. Bu ülkü bir kervana benzetilmiştir. Kervandan daha önce geçmişler ve yeni geçecekler hep birlikte Türk kültür varlığına hizmet gâyesi gütmektedirler. Böylelikle derginin hem Türk kültürüne hem de İzmir'e büyük hizmet yapacağı vurgulanmıştır. Hatta bu amaç, "Fikirlerin amacı Türk kültürü kervanında İzmir'in bir mümessili olmaktadır." cümlesinde özetlenmiştir.¹⁹

Halkevleri faaliyete geçtiğinde kendi içerisinde 9 şubeye ayrılmıştır. Dil-Tarih Edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, İçtimai Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kütüphane ve Neşriyat, Köycüler, Müze ve Sergi şubelerinden mürettep olan evlerin kendi içlerinde yönetim birimi oluşturmaları istenmiş ve örgütlü bir topluluk olarak görülmüştür. Halkevleri zamanla genişlemiş ve 1940 yılından itibaren köylerde, kasabalarda semt ve mahallelerde halkodaları açılmaya başlamıştır.²⁰ Halkevlerinin önemli şubelerinden biri de Spor şubesidir. Zihni çalıştırmak kadar bedeni de çalıştırmaya önem veren halkevleri, bu konuda belirli adımlar atmış ve spor şubelerinin âtil kalmaması için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur.

5 Yusuf Sarnay, Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları, Ötügen Neşriyat, İstanbul, 1994.

6 "Halkevleri", Hizmet, S. 2161, (21 Şubat 1932), s. 1; "Halkevleri ve Hürriyet Havası", Yeni Asır, S. 7967, (19 Şubat 1932), s. 1.

7 Y. Özdemir, E. Aktaş, "Halkevleri (1932'den 1951'e)", s.243.

8 "Halkevleri Açılıyor", Anadolu, S. 5213, (20 Ocak 1932), s. 1; Durmuş Yılmaz, Nadire Emel Akhan, "İlk Dönem Halkevlerinin Eğitim Faaliyetleri Konya Halkevi Örneği", Karadeniz Araştırmaları Dergisi, 29, Ankara, 2011, s. 60.

9 Halkevleri 1932-1935: 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı?, TBMM Kütüphanesi Arşivi, Ankara, 1935, s. 2-3.

10 Resmî Gazete, S. 2386, (27 Nisan 1933), s. 2402.

11 Mahmut Şakiroğlu, "Halkevi Dergileri ve Neşriyatı", Kebikeç, 3, Ankara, 1996, s. 133-142.

12 "Halkevleri ve Yeni Vazifelerimiz", Anadolu, S. 5228, (14 Şubat 1932), s. 1.

13 "Halkevleri Bayramı", Halkın Sesi, S. 502, (20 Şubat 1932), s. 1.

14 "Halkevi Açılma Bayramı Bugün Yapılıyor", Anadolu, S. 5233, (19 Şubat 1932), s. 1; "Halkevleri Cuma Günü Her Yerde Resmî Olarak Açılmıştır", Hizmet, S. 2161, (21 Şubat 1932), s. 1.

15 "İzmir (Halkevleri) Açıldı", Anadolu, S. 5234, (21 Şubat 1932), s. 1.

16 Mithat Kadri Vural, "Erken Cumhuriyet Döneminde İzmir'de Kültür Etkinlikleri", İzmir Kent Ansiklopedisi/Tarih, II, İzmir, 2013, s. 220; İzmir Halkevi başkanlarından Şehime Yunus, Hüseyin Hulki Cura ve Said Odyak aynı zamanda İzmir Milletvekili olarak parlamentoda yer almışlardır. (TBMM Albümü 1920-2010, I, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Ankara, 2010); Mustafa Rahmi Balaban hakkında malumat edinmek için; (Veli Ertan, "Mustafa Rahmi Balaban", TDV İslam Ansiklopedisi, V, İstanbul, 1992, s. 1-2); Vedide Baha Pars hakkında malumat için; (Şerife Çağın, "İzmir'de Bir Kadın Eğitimci: Vedide Baha Pars'ın Süreli Yayınları", Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, XIX/4, Manisa, 2019, s. 115-134.

17 Asuman Gürman Şahin, "İzmir Milli Kütüphanede 1923-1938 Yılları Arası Yayın Hayatında Olan Edebiyat, Fikir, Kültür Süreli Yayınları", Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, XII/3, Manisa, 2015, s. 369.

18 Mustafa Özsan, "Ege Bölgesi Ege Bölümü Halkevleri ve Yayın Çalışmaları", Atatürk Yolu Dergisi, VI/23, Ankara, 1999, s. 409; İçerik hakkında fikir vermesi için; (Bahri Savcı, "Sedef Kız", Fikirler İzmir Halkevi Dergisi, 252-253, İzmir, 1943, s. 19-22; Hikmet Dizdaroğlu, "Halid Ziya ve bir şi'ri hayal", Fikirler İzmir Halkevi Dergisi, 260-261, İzmir, 1943, s. 4-6.

19 Rahmi Balaban, "Fikirler", Fikirler İzmir Halkevi Dergisi, 133, İzmir, 1936, s. 1.

20 Yaşar Akyol, "Türkiye'de Halkevlerine İlişkin Çalışmalar ve Değerlendirmeler Üzerine", Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, II/6, İzmir, 1996, s. 131.

Halkevleri Spor Şubesi ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Halkevleri 1932 yılında kurulduğu vakit önemli bir talimatname yürürlüğe girmiştir. Halkevlerinin esaslarını belirten bu talimatnamede spor şubesi için şu ifadeler kullanılmıştır: “*Spor ve bütün beden hareketleri gençlik terbiyesinin ve milli terbiyenin vazgeçilemeyecek asli ve mühim bir rüknüdür. Bu sebeple Türk gençliğinde ve Türk halkında spor ve beden hareketlerine sevgi ve alaka uyandırılmalı, bunları bir kütle hareketi, milli bir faaliyet haline getirmelidir*”.²¹ İzmir Halkevi'nin yayın organı Fikirler dergisinde yazan Mitat Orel de sporun hastalıklarla savaşta büyük kudreti olduğunu söylemiş, bununla birlikte insanların ahlak ve ruh vasıflarında da büyük gelişmelerin yaşanmasında sporun yadsınamaz bir yeri olduğunu ifade etmiştir.²²

Halkevlerinin faaliyete geçmesinin ardından spor şubeleri için belli başlı hedefler belirlenmiştir. Spor şubelerinden, halka ve gençliğe faydalı olması, milli karakteri kökleştirmesi, ülkeye sağlıklı, ahlaklı, mert insanlar yetiştirmesi istenmiştir.²³ Halkevlerindeki spor şubeleri Beden Terbiyesi Kanunu'na bağlı kalarak çalışmalarına başlamıştır. Halkevlerinin bu faaliyetleriyle CHP Genel Sekreterliği ilgilenmiştir.²⁴ CHP Genel Sekreterliği, 1945 yılında yapmış olduğu “*Açık Hava Spor Alanları Krokileri ve İzahı*” adlı neşriyatında halkevlerindeki spor faaliyetlerinin nasıl yürütüleceğini açıklamıştır.²⁵ Spor çalışmalarının sağlıklı yürütülebilmesi için ilk koşul olarak doğru yer seçimi gösterilmiştir. Spor alanlarının bölgede hâkim olan rüzgârın yönüne inşa edilmesini uygun gören bu önergeye göre spor alanının da en az 100×220 veya 120×80 büyüklüğünde olması uygun görülmüştür. Bölgenin su basmayacak ve çamur olmayacak alanlarda kurulmasına dikkat edilmesi tavsiye edilmiş, ayrıca çayır ve düzlüklerin de kullanılmaması istenmiştir.

Spor alanlarının inşasında hükümet tarafından 8 madde belirlenmiştir. Bu maddelerde spor alanlarının nereye kurulacağı, basketbol ve hentbol sahalarının nasıl kurulacağı, kum havuzu ve cirit atma sahalarının hangi kurallara göre belirleneceği detaylıca gösterilmiştir. Alanların belirlenmesinin ve inşasına başlanmasının ardından tribün inşasının ve soyunma kabinlerinin yapılacağı ifade edilmiştir.²⁶ Bu belirtilen maddeler krokiler halinde çizilmiş ve inşanın nasıl yapılacağı ayrıntılarıyla gösterilmiştir.²⁷

1936 yılına ait bir çalışmada Türkiye genelinde spor alanlarının durumunu gösteren bir çizelge yapılmıştır. Çizelgenin İzmir ile ilgili bölümleri incelendiği vakit spor yapmaya elverişli alanlar Ödemiş, Torbalı, Bayındır, Kuşadası, Seferihisar, Urla, Menemen, Kemalpaşa, Bergama, Dikili, Foça, Karaburun ve Çeşme olarak gösterilmiştir.²⁸

1940'lı yılların başında İzmir'de çeşitli spor etkinliklerinin düzenlendiği görülür. Boks, güreş, atletizm, hentbol ve basketbol başta

olmak üzere düzenlenen pek çok müsabakaya İzmirililerin yoğun iştiraki sağlanmıştır. Bununla birlikte deniz bayramı adı altında düzenlenen etkinliklerde yelken, kürek ve yüzme yarışları düzenlenmiştir. 1942 yılına kadar olan dönemde İzmir'deki halkevlerinin toplamda 5 deniz müsabakası, 99 av gezisi, 2 atış ve boks müsabakası ve 5 atletizm müsabakası düzenlediği kayıtlara geçmiştir.²⁹ 1946 yılının başında İzmir Halkevi spor şubesi, satranç turnuvası düzenlemiştir. Turnuva 14 gün sürmüştür.³⁰

CHP Genel Sekreterliği, halkevlerindeki spor faaliyetlerinin son durumunu tetkik edebilmek için bir anket tertip etmiştir. Ankette yer alan soruların ivedilikle cevaplanıp 1 ay içerisinde halkevi başkanları tarafından genel sekreterliğe gönderilmesi talep edilmiştir.³¹ Ankette spor faaliyetleri ile ilgili 5 soru bulunmaktadır. Bu sorular şu şekildedir:

- Kapalı çalışma yeriniz, spor salonunuz var mıdır? Eni ve boyu ne kadardır?
- Duş tertibatınız (sıcak, soğuk) var mıdır? Ne durumdadır?
- Salonda bulunan jimnastik aletleriniz nelerdir? Parmaklıklılı duvarınız kaç bölmelidir? Jimnastik çerçeveniz kaç gözlüdür? Bunlar yerlerine takılmış mıdır? Jimnastik minderi, sırası, kasesi, maması, beygiri, kuzusu, trampelen, paralel, barfiks ve tırmanma halatları gibi jimnastik aletlerinden hangileri ve kaç tane vardır? Sağlık topu kaç tanedir?
- Güreş minderiniz var mıdır? Varsa ebadı nedir? (6×6) (8×8) kaç parçalıdır? Brandası ve şiltesi var mıdır?
- Salon oyunlarından Hentbol, Voleybol, Basketbol ve Tenis için çizgiler spor salonunuza çizilmiş ve bunlar için lüzumlu malzeme alınmış mıdır?

Halkevlerinden bu sorulara gelen cevaplar incelendiği vakit spor şubelerinin ne kadar zayıf bir durumda oldukları görülür. Birkaç halkevi müstesna olmak üzere gelen cevapların çoğu olumsuzdur. Çoğunlukla cevaplar “*yukarıda maddeler halinde yazılan sorulardan hiçbirisi yapılmamıştır*” şeklindedir.³² Bu anket hükümete spor şubelerinin durumu hakkında önemli veriler vermiş ve tedbirler almaya sevk etmiştir. Hükümet, halkevlerine göndermiş olduğu tebligatlarda spor şubelerinde ihtiyaç duyulan araç ve gereçlerin adedi ile belirtmek suretiyle genel merkeze bildirilmesini istemiştir.

CHP Trabzon Milletvekili Faik Ahmet Barutçu, il idare kurulu başkanlığına vermiş olduğu dilekçede yapılan anketin sonuçları üzerine bazı sonuçlara varmıştır. Barutçu sunduğu dilekçede şu noktalara dikkat çekmiştir:

“*Halkevlerimizle halkodalarımızın spor konusu üzerindeki çalışmalarını hakkında görüş ve düşüncelerimizi toplu olarak şu suretle*

21 CHF Halkevleri Talimatnamesi, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara, 1932, s. 11-12.

22 Mitat Orel, “*Sporun Ne Bekliyoruz?*”, Fikirler İzmir Halkevi Dergisi, 133, İzmir, 1936, s. 14.

23 Tefvik Çavdar, “*Halkevleri*”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, IV, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s. 880.

24 CHP Halkevleri Halkodaları 1932-1942, TBMM Kütüphanesi, Ankara, 1942, s. 7.

25 T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 499.01.1115.70.1/1.

26 BCA, 499.01.1115.70.1/3.

27 BCA, 499.01.1115.70.1/6-18.

28 BCA, 499.01.1115.70.1/21.

29 Mithat Kadri Vural, “*Erken Cumhuriyet Döneminde İzmir'de Kültür Etkinlikleri*”, s.222.

30 “*Halkevi Haberleri*”, Fikirler İzmir Halkevi Dergisi, 322-323, İzmir, 1946, s. 22.

31 BCA, 490.01.1115.71.2/1.

32 BCA, 490.01.1115.71.2/20.

ayırt etmek mümkündür: Bir kısım halkevlerimiz, binası ve alanı bakımından çok dar ve zor bir durumda olmalarına rağmen bölgelerindeki gençleri ve bilhassa olgun yaştaki vatandaşları o bölgeye elverişli spor konuları üzerinde toplayabilmekte, onları kayak, cirit ve güreş gibi çeşitli çalışma ve yarışmalara sürekli ve düzenli bir programla teşvik ederek ve tam bir halkevcilik inancıyla bu topluluğa renk ve mana vermektedir. Diğer bir kısım halkevlerimiz de bölgelerindeki öğretmen, subay ve spor işlerine hevesli ve gayretli birçok vatandaşlardan ayrı ayrı faydalanmasını bilmekte ve çeşitli zorlukları yenerek, hatta elindeki tırmanma halatını bir ağaç dalına asmak suretiyle veya her işe yaramak zorunda olan bir tek salona duvar parmaklığı, jimnastik çerçevesi, güreş minderi yerleştirerek bu yoldaki çalışmalara istenilen hız ve istikameti vermekten geri kalmamaktadırlar.³³

Barutçu, sözlerinin devamında belirlenen plan ve program çerçevesinde spor şubelerinin geliştirilmesi için çalışmaların devam edeceğini ve devletin elinde bulunan spor malzemelerinin hakkaniyetli şekilde ihtiyacı olan halkevlerine gönderileceğini ifade etmiştir.³⁴

CHP Genel Sekreter Vekili Kırklareli Milletvekili N. A. Kansu, halkevlerinin spor faaliyetlerini mevsimsel olarak ayırmış ve bir sınıflandırmaya gitmiştir. Bu sınıflandırmaya göre her mevsimde jimnastik, hentbol, basketbol, futbol ve tenis faaliyetlerinde bulunulabileceği ifade edilir. İlkbahar ve sonbahar dönemlerinde ise güreş ve atlı cirit organizasyonlarına ağırlık verilmesinin doğru olacağı kanaatini beyan eder. Böylelikle ata sporu olarak adlandırılan bu faaliyetlerin halk arasında da yaygınlaşacağı belirtilir. Bununla beraber Kansu, kır ve orman yürüyüşlerini de bu mevsimde yapılabilecek etkinlikler arasında değerlendirmiştir. Yaz mevsiminde ise özellikle yüzme sporu üzerine yoğunlaşılması gerektiğini ifade eden Kansu, kadın-erkek tüm vatandaşlara yüzme öğretmenin başlıca dava olarak görülmesi ve çaba harcanması gerektiğini söylemiştir. Kansu, kış mevsiminde ise havanın müsaitliği göz önünde bulundurularak kayak sporu üzerine mesai harcanması gerekliliğini öne sürmüştü, bu sporun vatandaşta doğa ve tabiat sevgisini artırıcı bir etki uyandıracak olduğunu aktarmıştır.³⁵ Şehir içi spor faaliyetlerinin de atlanmaması gerektiğini belirten Kansu, buz pateninin halk arasında yaygınlaştırılmasının yararlı olacağını ifade etmiş, halkı açık havada çalıştırmanın ve neşesini artırmanın da çok önemli olduğunu vurgulamıştır.³⁶

İzmir Halkevleri Spor Şubelerine Yapılan Yardımlar

İzmir (Merkez) Halkevi

İzmir Halkevi'ne yapılan ilk malzeme yardımının tarihi 24 Haziran 1940'tır. 1940 yılı içerisinde yapılan yazışmalar neticesinde 24 Haziran günü istenen malzemeler halkevine ulaşmıştır. Malzemeleri eksik olan Değirmendere ve Hacıhüseyinler nahiyeleri için gerekli malzemeler Karşıyaka Halkevi'ne gönderilmiştir.³⁷ İzmir (Merkez) Halkevi'ne yapılan yardımlar şu şekildedir:³⁸

Tablo 1.
İzmir Halkevi'ne Gönderilen Spor Malzemeleri (1940)

Malzeme	Adedi
Eskrim kılıcı kabzalı	6
Kabzasız kılıç	6
Beyaz branda	3
Halat	7
Mavi çadır	3
Metsinbol?	2
Eskrim için göğüslük	6
Eskrim başlığı	8
Siyah voleybol filesi	1
Voleybol topu	1
Beyzbol topu	1
Demir halka	14
Demir basketbol çemberi	1
Tel halat	10
El bombası	29
Pirinç halat germe aleti	1
Tahta silah askılığı	1
Tahta mübareze tüfengi	10
Çift yüksek atlama sehпасı	1
Çadır kazağı	28
Pinpon masası alt kısım	1
Pinpon masası üst kısım	1
Beyaz boyalı basketbol tahtası	1
Sal kazağı	2
Pirinç kürek yatağı	2
Boş tahta kutu	2
Mil ve yan demir başlıkları	4
Filit	6
Barfiks direği	14
Voleybol direği	2
Basketbol direği	2
Voleybol çivileri ve direği	2
Çift eskrim eldiveni	1
Güreş donu	12
Ufki parmaklık	2
Atlama kasası	1
Atlama sehпасı	1

İzmir Halkevi'ne gelen yardımlar incelendiği vakit, spor komitesinin verimli bir çalışma yürüttüğü görülür. Güreş, basketbol ve voleybol gibi aşına olunan sporların yanı sıra eskrim, kürek ve beyzbol gibi bilinirliği görece daha düşük olan bu spor dallarına da yatırımlar yapılması şubenin çeşitliliğini göstermesi açısından önemli bir veridir.

Arşiv vesikaları tetkik edildiği zaman İzmir Halkevi'ne yapılan bir başka yardımın tarihi 22 Kasım 1941 olarak görülmektedir. Bu tarihte halkevi spor komitesinin isteği üzerine genel sekreterlik 1000 TL tutarında para yardımı yapmıştır.³⁹ İzmir Halkevi bu parayı bölgede bir jimnastik hane yapmak için kullanmıştır. Yapılan yazış-

33 BCA, 490.01.5.27.26/1.

34 BCA, 490.01.5.27.26/2.

35 BCA, 490.01.5.27.26/4.

36 BCA, 490.01.5.27.26/5.

37 BCA, 490.01.1123.98.1/77.

38 BCA, 490.01.1123.98.1/78.

39 BCA, 490.01.1123.98.1/56.

malarda alınacak olan malzemeler detaylıca belirtilmiştir. Öncelikli olarak portik tesisatı yapımına başlanmış ve bu yapı için gerekli olan sırk, ip ve merdiven temin edilmiştir. Daha sonra parmaklık, ağaç, bambu, kum havuzu ve minder tedarik edilerek jimnastik hane yapımına başlanmıştır.⁴⁰ Bu yardımın yapılmasında en büyük etkenlerden biri İzmir Halkevi'nin düzenlemiş olduğu atletizm bayramıdır.⁴¹ Atletizm bayramı 21 Eylül günü icra edilmiştir. Resim 1, Resim 2). Programın başında saygı duruşunda bulunulmuş (Resim 3), ardından program 100 metre erkekler koşusu (Resim 4) ve 80 metre kadınlar koşusu (Resim 5, 6) ile devam etmiştir. Alsancak stadında düzenlenen bu bayramda binlerce vatandaşın stadyumda yer alması⁴² ve gençlerin bu programa büyük ilgi göstermesi, istenen yardımların daha rahat temin edilmesini sağlamıştır.⁴³

Daha geniş çaplı yapılan yardımlar ise Mayıs 1945'te gerçekleşmiştir. İstanbul üzerinden gönderilen bu malzemeler Antalya ambarı vasıtasıyla İzmir'e ulaşmıştır.⁴⁴ 1945 yılında yapılan yardımlar şu şekilde kaytlara geçmiştir:⁴⁵

HAKEMLER	
BAŞ HAKEM Nuri Tođoparan	JÜRİ HEYETİ Ezgi İshakioğlu Hüseyin Hakkı Cansu Rafet
MUSABAKA DİREKTÖRÜ Alâeddin Kazanova	SPOR KOMİSERLERİ Koçular: Sait Odyak Atmalar: Rasim Yıldırım Atmalar: Sadi Startlar: Hüseyin
Varış Hakemleri Besim Böke Arif Nuri İsmail Hakkı Hakkı	Kuronometreçiler Sait Cevat Mesut Osman Fehi Hajim Nevat
Atma Hakemleri Sadi Rasim Yahap	Atlama Hakemleri Fehi Kemal Özerdim Mustafa Hajim
KATİP VE SPIKER Sevin	

Resim 1.

İzmir Alsancak Stadında Yapılacak Atletizm Bayramı Etkinliğine Dair Broşür (BCA, 490.01.1123.98.1/65)

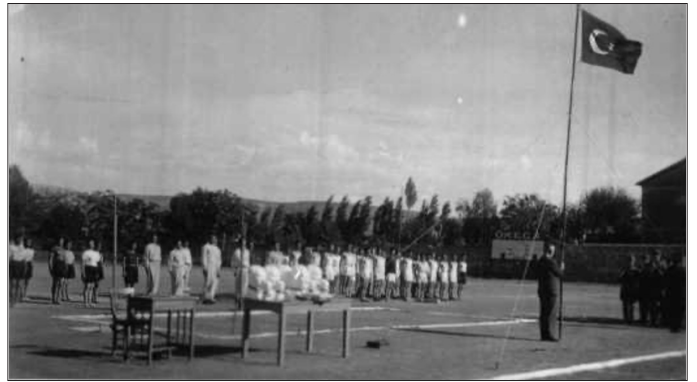
21 EYLÜL PAZAR GÜNÜ SAAT 15 TEN İTİBAREN YAPILACAK OLAN Halkevi Atletizm Bayramı Programıdır	
15:45 Atletlerin ve Hakemlerin resmi geçidi	15:50 Bayrak merasimi ve Halkevi Atletizm Bayramının müsabakalarının açılışı.
16:00 Uzun Atlama 1	İzmir rekoru 6.88 H. SÖKRÜ
Netice : 1. Hüseyin 2. Hüseyin 3. Hüseyin 4.	Derece : 5,48 5,44
50 metre Küçükler	Netice : 1. İshak 2. Adnan 3. İsmail 4.
Derece : 11,4 11,7	
100 metre Büyükler	İzmir rekoru CEMİL 11. Saa.
Netice : 1. İshak 2. Hüseyin 3. Hüseyin 4.	Derece : 11,4 11,7
16:30 Gülle itme 1	İzmir rekoru ATIF 32,76
Netice : 1. Atif 2. Alaittin 3. Hüseyin 4.	Derece : 15,38 10,38 9,57
1500 metre 1	İzmir rekoru SAİT ODYAK 4,17
Netice : 1. Hüseyin 2. Ali 3. Mustafa 4.	Derece : 5,37 5,37
Yüksek atlama 1	İzmir rekoru CHAT 1,85
Netice : 1. Seha 2. Alaittin 3. Mustafa 4.	Derece : 1,68 1,68 1,40

Resim 2.

İzmir Alsancak Stadında Yapılacak Atletizm Bayramının Programı (BCA, 490.01.1123.98.1/66)

Tablo 2. İzmir Halkevi'ne Gönderilen Spor Malzemeleri (1945)

Malzeme	Adedi
Lastik Ayakkabı	50 (çift)
Lastik Don	50
Atlet Fanila	50
Raket	4
Boks Eldiveni	4(çift)
Sağlık Topu	4
Basketbol Topu	1
Voleybol Topu	1
Voleybol Ağı	1
Hentbol Topu	2
Tenis Ağı	1
Atlama İpi	10
Salon Güllesi	1 (2.257kg)
Salon Güllesi	1 (5kg)

Resim 3.

İzmir Alsancak Stadında Yapılan Atletizm Bayramına Ait Görüntüler-1 (BCA, 490.01.1123.98.1/94)

Resim 4.

İzmir Alsancak Stadında Yapılan Atletizm Bayramına Ait Görüntüler-2 (BCA, 490.01.1123.98.1/99)

40 BCA, 490.01.1123.98.1/60.

41 (BCA, 490.01.1123.98.1/65), (BCA, 490.01.1123.98.1/66), (BCA, 490.01.1123.98.1/94), (BCA, 490.01.1123.98.1/99), (BCA, 490.01.1123.98.1/98), (BCA, 490.01.1123.98.1/93).

42 Takriben 6000 civarında vatandaş programı takip etmiştir. (BCA, 490.01.1123.98.1/64.)

43 BCA, 490.01.1123.98.1/61.

44 BCA, 490.01.1123.98.1/42.

45 BCA, 490.01.1123.98.1/44.

Resim 5.
İzmir Alsancak Stadında Yapılan Atletizm Bayramına Ait Görüntüler-3
(BCA, 490.01.1123.98.1/98)

Bu malzemelerin tesliminin ardından yaklaşık 1 ay sonra 50 çift lastik ayakkabı da İzmir Halkevi'ne ulaştırılmıştır.⁴⁶ CHP Genel Sekreterliği, İzmir Halkevi'ne gönderdiği malzemeler için toplamda 1695,49 TL'lik bir meblağ ödemiştir.⁴⁷ 1945 yılının Ekim ayında İzmir Halkevi'ne 150 adet yüzme donu gönderilmiştir.⁴⁸ Bu gelen malzemenin 70 tanesi İzmir Halkevi'nde kalmış, geri kalan 40 tanesi Karşıyaka, 10'ar tanesi de Çeşme, Urla, Dikili ve Seferihisar Halkevlerine dağıtılmıştır.⁴⁹

İzmir Halkevi Başkanı Said Odyak, 1 Nisan 1946 tarihinde CHP Genel Sekreterliği'ne bir dilekçe göndermiş ve halkevinin eksiklerini bildirir bir liste hazırlamıştır. Sekreterlik istenilen malzemeleri 24 Nisan 1946 günü İzmir Halkevi'ne ulaştırmıştır. Malzemeler şu şekildedir.⁵⁰

Tablo 3.
İzmir Halkevi'ne Gönderilen Spor Malzemeleri (1946)

Malzeme	Adedi
Paralel	1
Barfiks	1
Jimnastik Masası	1
Jimnastik Beygiri	1
Deri Jimnastik Minderi	1
Tramplen	1
Pençikbol	1
Deri Kum Torbası	1
Su Topu	2 (1 adet ulaştırılmıştır)
Hentbol Topu	1
Basketbol Topu	1
Tenis Topu	1

Bornova Halkevi

Bornova Halkevi, spor şubesinin faaliyetlerini sürdürebilmesi için CHP Genel Sekreterliği'nden çeşitli malzemeler talep etmiştir. 29 Nisan 1946 tarihini taşıyan dilekçede şu malzemeler talep edilmiştir:⁵¹

Resim 6.
İzmir Alsancak Stadında Yapılan Atletizm Bayramına Ait Görüntüler-4
(BCA, 490.01.1123.98.1/93)

Tablo 4.
Bornova Halkevi'nin İhtiyaç Listesi (1946)

Malzeme	Adedi	Cinsi ve Evsafı
Barfiks	1	
Paralel	1	
Kasa	1	
Koyun	2	
Halat	2	2.5 cm kutrununda, 8 cm uzunluğunda
İskele	1	Açık hava jimnastiğinde kullanmak için
İp merdiven	2	
Çekme halatı	1	2.5 cm kutrununda, 12 metre uzunluğunda
Güreş Minderi	1	Branda ve yorganı ile birlikte takım
Eskrim malzemesi	4	Komple takım
Boks malzemesi	4	Komple takım
Lastik ayakkabı	24 (çift)	
Atlet fanılası	24	
Atlet donu	24	
Voleybol topu	2	
Basketbol topu	2	

Bornova Halkevi'nin ihtiyaç skalası oldukça fazladır. CHP İl İdare Kurulu Başkanı M. Orhon, Bornova Halkevi'nin spor faaliyetlerinde hızlı bir aşama kaydettiğini belirtmiş ve listede sunulan malzemelerin temin edilmesini istemiştir.⁵² Genel sekreterlik bu isteğe 12 Haziran 1946 tarihinde cevap vermiş ve istenilen malzemelerin pek çoğunu temin edememiştir. Bornova Halkevi'ne yalnızca 1 adet voleybol topu, 1 adet voleybol ağı, 1 adet hentbol topu ve 1 adet de basketbol topu tedarik edilebilmiştir.⁵³

12 Aralık 1947 tarihinde Bornova Halkevi'nden genel sekreterliğe bir yazı gönderilmiştir. Bu yazıda spor şubesinin faaliyetlerini sürdürülebilmesinin maddi açıdan olanaksız hale geldiği ifade edilmiştir. Faaliyetlerin devamı için güreş minderleri, boks ringi, 4 çift boks eldiveni

46 BCA, 490.01.1123.98.1/41.

47 BCA, 490.01.1123.98.1/49.

48 BCA, 490.01.1123.98.1/34.

49 BCA, 490.01.1123.98.1/35.

50 BCA, 490.01.1123.98.1/22.

51 BCA, 490.01.1123.98.1/19.

52 BCA, 490.01.1123.98.1/18.

53 BCA, 490.01.1123.98.1/14.

ve boks topu gönderilmesinin zaruri olduğu söylenmiştir.⁵⁴ Bu yazıya cevap 10 Mart 1948 tarihinde gelmiştir. Verilen cevapta istenilen malzemelerin genel merkezin ambarında bulunmadığı söylenmiş ve istenen ürünlerin fiyatlarının yüksek olmasından dolayı parti tarafından tedarik edilemeyeceği ifade edilmiştir. Genel sekreterlik tavsiye niteliğinde olarak, daha ucuza mal olacak ve daha fazla insanın rağbet göstereceği spor dallarına yönelmesini salık vermiştir.⁵⁵ Bornova Halkevi'nin devletten istediği yardımı alamadığı görülmektedir.

Karşıyaka Halkevi

Karşıyaka Halkevi, 18 Mart 1940 tarihli dilekçesinde Karşıyaka Merkez, Örnekköy, Çiğli ve Şemikler bölgesinde güreş ve atletizm faaliyetlerinin yaygınlaşabilmesi için çeşitli spor malzemeleri istemiştir. Hatta bu malzemelerin temini halinde halkevinin belirlemiş olduğu eğitimcilerin, bu köylerde gençlerle bir araya gelerek onlara yardımcı olacakları ifade edilmiştir.⁵⁶ Fakat bu isteğe olumlu veya olumsuz bir yanıt verilip verilmeyeceği bilinmemektedir. Arşiv kayıtlarında Karşıyaka Halkevi'ne yapılan spor yardımı olarak tek bir kayıt bulunmaktadır. 6 Mayıs 1946 tarihini taşıyan bu yardım belgesinde halkevinin spor faaliyetlerini hızlandırmak amacıyla gönderilen malzemelerin kayıt edilmesi ve genel merkeze bildirilmesi istenmiştir.⁵⁷ Gönderilen malzemeler şu şekildedir:⁵⁸

Tablo 5.
Karşıyaka Halkevi'ne Gönderilen Spor Malzemeleri (1946)

Malzeme	Adedi	Fiyatı
Atlet Fanılası	7	4.80 TL
Spor donu	7	4.50 TL
Voleybol topu	1	20 TL
Voleybol ağı	1	18 TL
Basketbol topu	1	33 TL
Sağlık Topu	2	27 TL

Tire Halkevi

Tire Halkevi'nin CHP Genel Sekreterliği'ne yapmış olduğu ilk başvurunun tarihi Eylül 1945'tir. Bu tarihte yapılan malzeme isteği kabul edilmiş ve 15 Eylül 1945 tarihinde gönderilmiştir. Gönderilen malzemeler ve adetleri şu şekildedir:⁵⁹

Tablo 6.
Tire Halkevi'ne Gönderilen Spor Malzemeleri (1945)

Malzeme	Adedi
Voleybol ağı	1
Voleybol topu	2
Hentbol topu	2
Basketbol topu	1
Sağlık topu	2

Tire Halkevi Başkanı Sırrı Bozatkı, Tire'nin spora yatkın genç potansiyelinin yüksek olduğunu fakat maddi imkânsızlıklardan dolayı gerekli gelişmelerinin kaydedilemediğini söylemiş, gönderilen yardımların spor kolu üyelerini ve gençlerini oldukça memnun ettiğini belirtmiştir.⁶⁰

Tire Halkevi, İzmir'in diğer bölgeleri incelendiği vakit devlet tarafından istediği yardımların pek çoğunu alabilmiştir. 1946 yılının Nisan ayında istenen 14 parça spor malzemesinden 13'ü eksiksiz olarak halkevine ulaşmıştır.⁶¹ Sadece pençikbol malzemesi gönderilmiştir.⁶² Bu malzeme de 4 Mayıs 1946 tarihinde temin edilmiştir.⁶³

CHP Genel Sekreterliği'nden Tire Halkevi'ne 2 Şubat 1949 tarihinde çeşitli spor malzemeleri gönderilmiştir. Gönderilen malzemelerin demirbaşaya kaydedilerek, sekreterliğe bildirilmesi istenmiştir.⁶⁴ 16 Şubat 1949 tarihinde verilen cevapta Tire Halkevi Başkanı Faik Sözdener, malzemeleri aldıklarını söylemiş ve teşekkürlerini iletmiştir. 1949 yılında gönderilen malzemelerin kaydı şu şekilde kayıtlara geçmiştir:⁶⁵

Tablo 7.
Tire Halkevi'ne Gönderilen Spor Malzemeleri (1949)

Malzeme	Adedi
Lastik ayakkabı	12 (çift)
Atlet	12
Don	12
Top	1
Pompa	1
Voleybol ağı	1

Selçuk Halkevi

Selçuk Halkevi Başkanı Sefa Sunay, 27 Nisan 1946 tarihinde CHP Genel Sekreterliği'ne içerisinde futbol, voleybol, basketbol, gülle, sırtla atlama ve boks malzemelerinin bulunduğu 15 parçalık bir liste göndermiştir. Spor şubesinin faaliyetlerini sürdürebilmesi için bu malzemelerin teminin zaruri olduğunu ifade etmiştir.⁶⁶ Genel sekreterlikten cevap 12 Haziran 1946 tarihinde gelmiştir. Verilen cevapta istenilen 15 parçalık malzemedan sadece voleybol topu, voleybol ağı ve hentbol topunun temin edilebildiği bildirilmiştir.⁶⁷ Selçuk Halkevi, 19 Ağustos 1946 tarihinde genel sekreterliğe tekrar başvurmuştur. Yazılan dilekçede daha önce gönderilen malzemelerin demirbaş olarak kaydedildiği belirtilmiş ve Hasan Ali Yücel Klasikler Serisi adı altında tercüme edilen eserlerin halkevi kitaplığına hediye edilmesi istenmiştir.⁶⁸ 7 Ekim 1946'da verilen cevapta klasikler serisinin temininin şu an için mümkün olmadığı bildirilmiştir.⁶⁹ Genel bir değerlendirme yapıldığı vakit Selçuk Halkevi, devletten gerekli desteği sağlayamamıştır.

54 BCA, 490.01.1123.98.1/4.

55 BCA, 490.01.1123.98.1/3.

56 BCA, 490.01.1123.98.1/85.

57 BCA, 490.01.1123.98.1/23.

58 BCA, 490.01.1123.98.1/24.

59 BCA, 490.01.1123.98.1/29.

60 BCA, 490.01.1123.98.1/28.

61 BCA, 490.01.1123.98.1/27.

62 BCA, 490.01.1123.98.1/26.

63 BCA, 490.01.1123.98.1/25.

64 BCA, 490.01.1123.98.1/2.

65 BCA, 490.01.1123.98.1/1.

66 BCA, 490.01.1123.98.1/13.

67 BCA, 490.01.1123.98.1/11.

68 BCA, 490.01.1123.98.1/7.

69 BCA, 490.01.1123.98.1/5.

Menemen Halkevi

Arşiv vesikalarında Menemen Halkevi'ne ait kayıtlar oldukça azdır. Halkevi, 25 Haziran 1945 tarihinde spor şubesi için malzeme isteğinde bulunmuş ve genel merkezden olumlu yanıt almıştır. 26 Eylül 1945 tarihinde verilen cevapta Menemen Halkevi'ne bir adet voleybol ve hentbol topu, bir adet de voleybol ağı gönderilmiştir.⁷⁰ Menemen Halkevi Başkanı Garra Sarmat, 9 Ekim 1945 tarihinde malzemelerin teslim alındığını bildirmiştir.⁷¹

Ödemiş Halkevi

Ödemiş Halkevi Başkan Vekili Mustafa Cankaya, sporun her kolunda faal olarak çalışabilmek için 27 Haziran 1945 tarihinde CHP Genel Sekreterliği'ne başvurmuş ve çeşitli malzeme isteklerinde bulunmuştur. Halkevinin boks ve güreş kollarında ilerleyebilmesi için ivedilikle 2 çift boks eldivenin ve 1 adet güreş minderinin gönderilmesi istenmiştir.⁷² Genel sekreterlik bu isteğe 14 Temmuz 1945 tarihinde cevap vermiştir. Öncelikle halkevinin istediği 2 çift boks eldivenine ilave olarak 1 çift boks eldiveni ve 3 çift de boks ayakkabısı gönderilmiştir. Güreş minderinin maliyetinin yaklaşık 2.000 TL dolaylarında olması ve halkevinin bu minderde çalışabilecek bir kapalı spor salonuna sahip olmamasından dolayı temin edilemeyeceği belirtilmiştir. İlave olarak 1 adet voleybol ve hentbol topu, 1 adet voleybol ağı ve 2 adet de sağlık topu gönderilmiştir.⁷³ Ödemiş Halkevi Başkan Vekili Niyazi Çilingiroğlu, gönderilen malzemelerin 1 Ağustos 1945 tarihinde ulaştığını genel sekreterliğe bildirmiştir.⁷⁴ Ödemiş'e bağlı olan Kaymakçı mahallesine de malzeme yardımı yapılmıştır. 1 adet voleybol topu ve 1 adet voleybol ağı bölgeye gönderilmiştir.⁷⁵ Kaymakçı Halkevi Başkanı A. Galip Yakut, 3 Ekim 1945 tarihinde malzemenin ulaştığını ifade etmiştir.⁷⁶

Buca Halkevi

Buca Halkevi, 15 Nisan 1943 tarihinde CHP Genel Sekreterliği'ne 5 maddeden oluşan bir dilekçe göndermiştir. 4. madde spor şubesinin teşekkülü ile ilgilidir. Spor şubesinin 50 aza ile kurulduğu ve gerekli koşullarda yardımcı muhitlerden de eleman takviyesi yapıldığı ifade edilmiştir. Buca'nın güreş sporunda önemli sporcular yetiştirdiği belirtilmiş ve spor şubesinde güreş koluna geniş yer verilmesi kararlaştırılmıştır. Bunun için gerekli güreş malzemelerinin gönderilmesi istenmiştir. Eskrim sporunu da Buca'da geliştirmeye çalışan Buca Halkevi, eskrim sporu üzerinde öğretmenlik yapabilecek bir kişinin belirlenerek Buca Halkevi'nde görevlendirilmesini istemiştir.⁷⁷ Genel sekreterlik vermiş olduğu cevapta halkevi spor şubesinin faaliyete geçmesini takdir etmiş, istenilen malzemelerin temini hususunda gerekli çalışmaların yapılacağı ifade edilmiştir.⁷⁸ Bu yardımın yapıp yapılmadığı hakkında bilgi yoktur. Fakat Buca Halkevi Başkanı Zeki Ökmen'in yardımların temin edilmesi hususunda tekrar genel mer-

keze başvurması⁷⁹ beklenen yardımın yapılmadığını fikrini doğurmuştur. 25 Ocak 1944 tarihinde CHP Genel Sekreterliği'nden Buca Halkevi'ne gelen yazıda spor şubesinin ihtiyacı olan malzemelerin nelerden ibaret olduğu ve bu malzemelerin İzmir'den temin edilip edilemeyeceği hakkında bilgi verilmesi istenmiştir. Eğer İzmir'den tedarik mümkün ise ne kadar paraya ihtiyaç olacağını bildirilmesi istenmiştir.⁸⁰ Fakat netice olarak malzemenin verilip verilmediği hususunda bir kayıta rastlanmamıştır.

Bayındır Halkevi

Bayındır Halkevi Başkanı Enver Dünder Başar, 9 Ekim 1940 tarihinde CHP Genel Sekreterliği'ne göndermiş olduğu yazıda halkevi spor şubesinin maddi yetersizliklerden dolayı faaliyete geçemediğini söylemiştir. Ayrıca Bayındır bölgesinde spor faaliyetlerinin hiç olmadığını ifade edip, bölgede kalkınmanın elzem olduğunu belirtmiştir. Gençlik kulüplerine bağlı yaklaşık 300 Bayındırlı gencin, halkevi çatısı altında spor faaliyetlerine devam etmesi için çalışmalar yürütülmüştür. Bu faaliyetlerin başarıya ulaşabilmesi için içerisinde pantolon, atlet, çivili ayakkabı, futbol ayakkabısı, futbol ve voleybol toplarını da içeren malzemelerin temin edilebilmesi için 1000 TL'lik bir yardımın genel sekreterlikten gönderilmesi rica edilmiştir.⁸¹ Genel sekreterlik, Bayındır Halkevi'ne gerekli yardımın gönderilebilmesi için İzmir Beden Terbiyesi Bölge Başkanlığı ile bağlantıya geçmiş ve istenen miktarın Bayındır'a gönderilmesini istemiştir. İzmir Beden Terbiyesi Bölge Başkanlığı, istenilen miktarı gönderemeyeceklerini belirtmekle birlikte Bayındır'a 400 TL'lik bir tahsisat sağlandığını açıklamıştır.⁸² Ayrıca Bayındır'da spor sahalarının ve tesislerinin vücuda getirilebilmesi için temin edilebildiği takdirde daha fazla yardımın da yapılacağı belirtilmiştir.⁸³

Bergama Halkevi

Bergama Halkevi'ne dair kayıtlar 4 Haziran 1940 tarihine dayanmaktadır. CHP Genel Sekreterliği, bu tarihte Bergama Halkevi'ne İstanbul'da çeşitli spor malzemeleri hazırlatmış ve Antalya üzerinden göndermiştir. Sekreterlik, gönderilen spor malzemelerinin yerinde kurulumunu yapması ve kullanımı hakkında bilgiler vermesi için Emekli Binbaşı Ali Aker'i de bölgeye göndermiştir. Gönderilen tüm malzemelerin köy spor yuvalarına dağıtılması istenmiştir.⁸⁴ Genel sekreterliğin gönderdiği malzemeler 4 Temmuz 1940 günü Bergama'ya ulaşmıştır. Kullanımı bilinmeyen malzemeler, İzmir Bölge Müfettişliği tarafından görevlendirilen Beden Terbiyesi Spor Öğretmeni Hilmi Akpençe'nin gözetiminde yerleştirilmiştir. Köy spor yuvalarından Hamzalı-Süleymaniye, Kozak-Yukarıbey, Çamhavlı, Bozköy ve Yeniköy'e gerekli malzemeler muhtarlar aracılığıyla gönderilmiştir. Bergama Halkevi İdare Heyeti, devlet tarafından köy spor yuvası olarak belirlenen Tiyelti ve Armağanlar köyünü yetersiz görmüş ve bunların yerine Sagancı ve Yaya köylerini spor yuvası olarak kaydetmiştir.⁸⁵

70 BCA, 490.01.1123.98.1/33.

71 BCA, 490.01.1123.98.1/32.

72 BCA, 490.01.1123.98.1/40.

73 BCA, 490.01.1123.98.1/39.

74 BCA, 490.01.1123.98.1/38.

75 BCA, 490.01.1123.98.1/31.

76 BCA, 490.01.1123.98.1/30.

77 BCA, 490.01.1123.98.1/54.

78 BCA, 490.01.1123.98.1/53.

79 BCA, 490.01.1123.98.1/52.

80 BCA, 490.01.1123.98.1/51.

81 BCA, 490.01.1123.98.1/70.

82 BCA, 490.01.1123.98.1/67.

83 BCA, 490.01.1123.98.1/68.

84 BCA, 490.01.1123.98.1/76.

85 BCA, 490.01.1123.98.1/75.

Sonuç

Halkevleri, Mustafa Kemal Paşa'nın Türk milletinin sosyal, kültürel ve ekonomik olarak kalkınmasını hedefleyen en önemli projelerinden biridir. 11 yılda 4 savaş gören ve genç nüfusunun çoğunu kaybeden Türk milleti, modern milletler seviyesinde yer alabilmek için hızlı bir terakki sürecine girmiş ve halkevleri bu ilerlemenin önemli kilometre taşlarından biri olmuştur. Dil-Tarih Edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, İçtimai Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kütüphane ve Neşriyat, Köycüler ve Müze şubelerinden teşekkül eden halkevleri kısa sürede tüm memleket yanında büyük bir atılım içerisine girmiştir. Genç yaşlı pek çok vatandaşa bu evlerde çeşitli zanaatlar öğrenmiş ve kendini geliştirme imkânı bulmuştur. 19 Şubat 1932'de 14 halkevi hizmete girmiş, 1935 yılının sonunda bu sayı 103'e yükselmiştir. Çok yönlülüğüyle kendini gösteren halkevleri, yapmış oldukları neşriyatla da çalışmalarını tüm Türkiye'de tanıtmaya olanağı bulmuştur. Halkevlerinin başlıca sorumlusu olarak CHP Genel Sekreterliği görevlendirilmiş ve halkevlerinin sorunlarıyla bu yönetim ilgilenmiştir. 1929 ekonomik buhranın etkileriyle birlikte 1930'lu yıllar Türk ekonomisi için zorlu geçmiştir. Bunun yansımaları halkevlerinde de görülür. Halkevlerinin kendi içerisinde pek çok ihtiyacı bulunmaktadır. Şubelerin yer ve malzeme ihtiyacı, daha da önemlisi para ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Halkevlerinin pek azı kendi kendini finanse edecek yeterliliktedir. Halkevleri de yardımcı devletten beklemiş ve genel sekreterliğin bu konuda yardımcı olmasını istemiştir. İncelenen vesikalar ışığında görülür ki halkevlerinin en büyük meselesi para meselesidir. Ekonomik yokluk halkevlerinin muzdarip olduğu konuların başında gelmektedir.

İzmir halkevlerinin spor şubeleri özelinde değerlendirildiği vakit, burada da para ve malzeme eksikliği başlıca konudur. İzmir'de faaliyet gösteren bütün halkevleri sıklıkla CHP Genel Sekreterliği'ne başvurmuşlar ve şubelerinin eksikliklerinin giderilmesini talep etmişlerdir. Bu taleplerin hepsini karşılamak o zaman ki ekonomik durum göz önüne alındığı vakit pek te mümkün değildir. Ama devletin bu konuda elinden geleni yaptığı da tetkik edilen arşiv vesikalarında görülmüştür. Doğrudan yardım sağlanamayan bazı durumlarda, bölgesel yardımlara başvurularak eksikliklerin temini yoluna gidilmiştir. İzmir halkevlerindeki spor şubelerinin malzeme ihtiyacı genelde çok fazladır. Çünkü bir malzeme eksikliği değil tamamen var olmama söz konusudur. Spor şubeleri pek çok dalda faaliyete geçebilmek için o dalı baştan inşa etmiş ve bunu göz önünde bulundurarak malzeme ve para yardımı talep etmiştir. Şu şekilde de ifade etmek gerekirse halkevlerinin 1932'de kurulduğu düşünüldüğünde 1940'lı yılların ortaları ve sonlarına doğru hala İzmir'deki spor şubelerinin pek çoğu daha kuruluş aşamasındadır. İzmir (Merkez) Halkevi'nin spor şubesi müstesna olmak üzere, diğer tüm şubelerde sportif faaliyetler yok denecek kadar azdır.

Halkevlerinin özelinde incelendiğinde bazı halkevleri istedikleri destekleri alabilmiş iken, bazılarının bu şansa sahip olamadığı görülür. İzmir (Merkez) Halkevi, adı üzerinde merkezi hüviyete sahip olduğu için daha fazla olanaklara sahip olmuştur. Keza Tire ve Ödemiş Halkevleri de nispeten iyi durumdadır. Ayrıca İzmir (Merkez) Halkevi'nin İzmir'de Alsancak stadında düzenlenen atletizm bayramına ev sahipliği yaptığını da unutmamak gerekir. Bununla birlikte Bergama, Buca, Bornova, Karşıyaka, Menemen, Selçuk ve Bayındır Halkevlerinin daha kısıtlı yardımlar aldığı görülmektedir. Fakat şunu belirtmek gerekir ki halkevlerinin ihtiyaç boyutları oldukça yüksek düzeydedir ve CHP Genel Sekreterliği'nin bunları noksansız karşılayabilmesi çok da mümkün gözükmemektedir. Fakat incelenen yazışmalar, dilekçe ve öneriler göstermektedir ki devlet az veya çok mutlaka yardım yapmaya çalışmıştır. Bazı mal-

zemeleri hiç temin edemediği zaman da bunların piyasadan ucuz mal etme imkânı varsa değerlendirilmeye alınması yönünde salık vermiş ve İzmir'de bulunan bölge müfettişliğini görevlendirmiştir.

Türkiye 1939-1945 yılları arasında II. Cihan Harbi'nin etkilerinden korunmak için geçirmiştir. 1929 ekonomik buhranın getirdiği sıkıntıların akabinde savaş ihtimalinin belirmesiyle birlikte tüm Türkiye'de olduğu gibi halkevlerinin gelişme safhalarında da duraklamalar yaşanmıştır. Yapılan ve yapılamayan tüm yardımlar değerlendirilirken bu olaylarda göz önünde bulundurulmalıdır. Bu problemlere rağmen genel olarak denilebilir ki halkevleri ayakta kalmayı başarabilmiştir. Nitelikli ve becerikli nesiller yetiştirmeyi amaçlayan bu evler, Türkiye'nin sıkıntılı dönemlerinde sorumluluk alabilecek insan potansiyelini de oluşturmuştur. CHP, yapmış olduğu neşirde 1932-1942 yılları arasında halkevlerinin gelişimi hakkında önemli veriler sunmuştur. Bu neşir incelendiği vakit kısa bir süre içerisinde halkevlerinin Türkiye'nin pek çok noktasına ulaştığı ve pek çok vatandaşı da bünyesine katmayı başardığı görülür. Dönemin şartları ele alındığı vakit Türk milletinin başka bir seçeneği de pek bulunmuyordu. Değişen dünya düzeninde bilginin ve irfanın hüküm sürdüğü bir dünyada hızlı ve topyekûn bir kalkınma Türkiye için kaçınılmazdı. Halkevleri de bu değişim ve dönüşümü hızlandıran en önemli inkılâplardan biri olmuştur.

Hülasa, halkevleri fikrinin oluşması, ortaya çıkması ve gelişmesi Mustafa Kemal Paşa'nın büyük bir asker ve siyasetçi olmasının yanında önemli bir fikir adamı olduğu gerçeğini de göstermiştir. İzmir halkevleri ve ona bağlı gelişen spor şubeleri voleybol, eskrim, basketbol, güreş ve tenis gibi sporun her dalında aktif faaliyet göstermişler, İzmir'e önemli sporcular kazandırmışlardır. Ortaya çıkan bu başarıların türlü yokluklarla mücadeleye rağmen elde edilmesi hiç şüphesiz bu kazanımları daha da değerli kılmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review: Externally peer-review.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi (<https://www.apikam.org.tr/tr/Arşiv-HizmetDetay/1321>)
- Akyol, Y. (1996). Türkiye'de halkevlerine ilişkin çalışmalar ve değerlendirmeler üzerine. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 11(6), 131-145.
- Anadolu. (1932, 19 Şubat). Halkevi açılma bayramı bugün yapılıyor, 5233, 1.
- Anadolu. (1932, 20 Ocak). Halkevleri açılıyor. 5213, 1.
- Anadolu. (1932, 21 Şubat). İzmir (halkevleri) açıldı. 5234, 1.
- Anadolu. (1932, 14 Şubat). Halkevleri ve yeni vazifelerimiz. 5228, 1.
- Arıkan, Z. (1999). Halkevlerinin kuruluşu ve tarihsel işlevi. *Atatürk Yolu Dergisi*, VI(23), 261-281.
- Balaban, R. (1936). Fikirler. *Fikirler İzmir Halkevi Dergisi*, 133, 1.
- CHP halkevleri talimatnamesi, (1932). Hâkimiyet-i Milliye Matbaası.
- CHP halkevleri halkodaları 1932-1942, (1942). TBMM Kütüphanesi.
- Cumhuriyet Halk Partisi Evrakı (Yer Bilgisi:1123-98-1, Dosya Ek: 6.Büro)
- Çağın, Ş. (2019). İzmir'de bir kadın eğitimci: Vedide Baha Pars'ın süreli yayınlardaki yazıları. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XIX(4), 115-134.

- Çavdar, T. (1983). Halkevleri. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye ansiklopedisi*, IV, İletişim Yayınları, 878-884.
- Dizdaroğlu, H. (1943). Halid Ziya ve bir şi'ri hayal. *Fikirler İzmir Halkevi Dergisi*, 260-261, 4-6.
- Ertan, V. (1992). Mustafa Rahmi Balaban. *TDV İslam ansiklopedisi*, V, 1-2.
- Fikirler. (1946). Halkevi haberleri. *İzmir Halkevi Dergisi*, 22, 322-323.
- Gürman Şahin, A. (2015). İzmir Milli Kütüphane'de 1923-1938 yılları arası yayın hayatında olan edebiyat, fikir, kültür süreli yayınları. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XII(3), 355-376.
- Halkevleri 1932-1935 103 halkevi geçen yıllarda nasıl çalıştı?* (1935). TBMM Kütüphanesi.
- Halkın Sesi. (1932, 20 Şubat). Halkevleri bayramı. 502, 1.
- Hizmet. (1932, 21 Şubat). Halkevleri cuma günü her yerde resmi olarak açılmıştır. 2161, 1.
- Hizmet. (1932, 21 Şubat). Halkevleri. 2161, 1.
- İzmir Milli Kütüphane Gazeteler Fonu (<https://www.apikam.org.tr/Arsiv-HizmetDetay/1409>)
- Orel, M. (1936). Spordan ne bekliyoruz?. *Fikirler İzmir Halkevi Dergisi*, 133, 13-14.
- Özdemir, Y., Aktaş, E. (2011). Halkevleri (1932'den 1951'e). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 45, 235-262.
- Özsarı, M. (1999). Ege bölgesi Ege bölümü halkevleri ve yayın çalışmaları. *Atatürk Yolu Dergisi*, VI(23), 401-415.
- (1933, 27 Nisan). *Resmî Gazete*, 2386, 2402.
- Sarınay, Y. (2012). Türk Ocağı. *TDV İslam ansiklopedisi*, XXXI, 545-546.
- Sarınay, Y. (1994). *Türk milliyetçiliğinin tarihi gelişimi ve Türk Ocakları*. Ötüken Neşriyat.
- Savcı, B. (1943). Sedef kız. *Fikirler İzmir Halkevi Dergisi*, 252-253, 19-22.
- Şakiroğlu, M. (1996). Halkevi dergileri ve neşriyatı. *Kebikeç*, 3, 133-142.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA). (2010). TBMM albümü 1920-2010, I, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.
- Vural, M. K. (2013). Erken Cumhuriyet döneminde İzmir'de kültür etkinlikleri. *İzmir kent ansiklopedisi/tarih*, II, 215-223.
- Yeni Asır. (1932, 19 Şubat). Halkevleri ve hürriyet havası. 7967, 1.
- Yılmaz, D. & Akhan, N. E. (2011). İlk dönem halkevlerinin eğitim faaliyetleri Konya halkevi örneği. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 29, 59-95.